

КРЕДИТНА КООПЕРАЦІЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

***Л.В. Барабаш, С.А.Власюк, кандидати економічних наук
Уманський національний університет садівництва***

Розглянуто питання пошуку економічно обґрунтованого напрямку фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств в сучасних економічних умовах України, що набуває особливої актуальності. При цьому увагу зосереджено на складності одержання сільськогосподарськими товаровиробниками кредитних ресурсів, які значною мірою покращили б стан галузі. Однак банківська система встановлює ряд вимог, які іноді сільські господарства виконати не в змозі. Тому більш пріоритетними у питанні надання коштів у тимчасове користування стають кредитні спілки, особливо для малих підприємств.

Фінансове забезпечення, моделі фінансового забезпечення, джерела фінансування сільськогосподарських підприємств, кредитування, кредитна кооперація.

Стратегічною метою розвитку України є побудова сильної та сучасної європейської демократичної держави з потужною економікою для забезпечення гідного життя кожного громадянина.

В Україні не розв'язані проблеми накопичувалися десятиріччями. Не підкріплена економічним розвитком «соціалізація» бюджету тільки тимчасово вирішувала завдання розвитку сільськогосподарських підприємств, оскільки вона не базувалася на адекватному збільшенні обсягів виробництва, якості продукції і підвищенні рівня продуктивності праці. Внаслідок цього в Україні істотно загальмувалися процеси подолання структурних дисбалансів перехідного періоду, технологічної модернізації, поліпшення основних засобів, формування ефективної економічної бази тощо.

Тому логічним є те, що фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств було і залишається головною темою аграрної політики України. І саме з визначенням оптимальних обсягів фінансування багато вчених та практиків країни пов'язують успішність роботи сільськогосподарських підприємств і можливість досягнення їх сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку теоретико – методологічних засад процесу фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств зробили видатні вчені економічної аграрної науки, особливо В. Алексійчук, В. Амбросов,

---

В. Андрійчук, В. Гмиря [1], О. Гудзь [2], М. Дем'яненко, Ю. Лупенко, М. Малік, О. Могильний, О. Непочатенко, Б. Пасхавер, П. Саблук, В. Савчук, В. Ситник, П. Стецюк, Л. Худолій, А. Чупіса, О. Шпикуляк та ін. Водночас вимоги сьогодення вимагають формування нових підходів щодо пошуку й вибору варіантів фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств та окреслення горизонтів стосовно якісної розбудови його механізму.

Мета дослідження - обґрунтування науково-методичних підходів та розробка рекомендацій щодо гармонізації фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. При дослідженні доцільності та ефективності фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств України застосовувалися методи аналізу та порівняння.

Виклад основного матеріалу. Аграрний сектор є важливою складовою економіки України, від функціонального стану якого в прямій залежності знаходиться продовольча безпека та незалежність держави, розвиток внутрішнього й зовнішнього ринків, а отже – і рівень життя населення.

Вплив держави на економічні процеси в сільськогосподарському виробництві багатоаспектний, що зумовлено наявністю широкого вибору методів його здійснення. Саме їх раціональне поєднання та ефективність використання вимагає дослідження стану та перспектив фінансування сільського господарства, адже агропромисловий комплекс відіграє важливу роль в економіці України, займаючи 41 % валового регіонального продукту Черкащини.

Наявне технічне оснащення переважної частини суб'єктів сільськогосподарського виробництва на початок 2014 р. має значну кількість морально та фізично застарілої сільськогосподарської техніки, виробничого обладнання. Аналіз стану технічного та технологічного забезпечення іншої частини виробників агропромислової продукції України свідчить також про недостатню забезпеченість новими комбінованими високопродуктивними ґрунтообробними агрегатами, сучасними сівалками точного висіву, машинами для ефективного захисту рослин, іншим сільськогосподарським виробничим обладнанням тощо.

Для забезпечення нормованих показників оновлення техніки та виробничого обладнання, відповідно до технологічної потреби, річний обсяг оновлення повинен складати не менше 7–10 %. Але, незважаючи на позитивні тенденції закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію, за виручені кошти вдається щорічно оновлювати лише 4–6 % наявного технічного потенціалу.

Причиною такого явища є диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію та технічні засоби (трактори, комбайни, інші сільгоспмашини, виробниче обладнання), який тривалий період не давав можливості в достатній мірі здійснювати оновлення машинно-тракторного парку та іншого технічного оснащення виробників області.

Досвід використання нової техніки, зокрема тракторів та ґрунтообробних машин, провідними сільгосптоваровиробниками України в

сільськогосподарському виробництві свідчить про скорочення на 10–12 % витрат паливо-мастильних матеріалів, на 3–4 % – на ремонт і купівлю запчастин.

Аналіз забезпеченості основними засобами сільськогосподарських підприємств Черкаської області показує, що вона не відповідає установленому нормативу. Навантаження на фізичний трактор становить 100,7 га ріллі і перевищує норматив на 16,5 %, зернозбиральних комбайнів – 140 га зернових (на 140 %), кормозбиральних комбайнів – 169 га кормових культур (на 268 %), картоплезбиральних комбайнів – 29 га картоплі (78 %). Слід також відзначити, що 92 % картоплезбиральних комбайнів виготовлені до 1993 р. Щодо якісного стану наявної в сільгосп підприємствах області техніки, то в цілому машинно-тракторний парк має знос 75–92 %.

З кожним роком кількість техніки та технічного обладнання в господарствах області через наявність об'єктивних та суб'єктивних причин зменшується. Як приклад, за останні 10 років кількість тракторів зменшилась на 5312 одиниць або на 58 %, зернозбиральних комбайнів – на 960 (на 62 %), кормозбиральних комбайнів – на 580 (в 2 рази), картоплезбиральних комбайнів – на 138 одиниць або в 4 рази.

Водночас темпи придбання нової техніки значно нижчі від темпів її вибуття. За вищезгаданий період було придбано лише 1480 тракторів, або 20 % до наявних на цей час, що в 5 разів менше нормативу, 357 зернозбиральних комбайнів (27 %) – в 4 рази менше, 98 кормозбиральних комбайнів (21 %) – в 5 разів менше, 12 картоплезбиральних комбайнів (8 %) – у 12 разів менше нормативу.

Це пояснюється тим, що фінансовий стан підприємств агропромислового комплексу області не дозволяє без додаткових заходів з боку держави проводити розширене відтворення виробництва і забезпечувати власні потреби у сільськогосподарській техніці. Тому необхідність пошуку ефективних шляхів фінансового забезпечення сталого розвитку об'єктивно назріла давно і нині усвідомлюється більшістю вчених і спеціалістів-практиків.

Пріоритетне значення в умовах ринкової економіки надається системному багатоваріантному підходу, що уможливорює визначення, оцінку та аналіз різних напрямів розвитку та оптимальних моделей фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств, спираючись на особливості їх функціонування. А обмежені фінансові ресурси спонукають до вирішення питання щодо стратегічних шляхів розвитку, які є головною метою формування механізму фінансування.

В економічній літературі виокремлюють ідеальну, агресивну, консервативну та компромісну моделі фінансового забезпечення активів. Відповідно до ідеальної моделі сума власних джерел фінансування та довгострокових зобов'язань має бути тотожною необоротним активам, а рівень оборотних активів – прирівнюватися до поточних зобов'язань [4]. Агресивна модель передбачає покриття необоротних активів та постійної частини оборотних сумою власних джерел фінансування та

довгострокових зобов'язань, а поточні зобов'язання покривають лише змінну частину оборотних активів. За консервативною моделлю необоротні та оборотні активи покриваються лише сумою власних джерел фінансування та довгострокових зобов'язань, а поточні зобов'язання повністю виключаються із джерел фінансування. Компромісна модель допускає фінансування половини змінної частини оборотних активів поточними зобов'язаннями, а інші активи фінансуються сумою власних джерел фінансування та довгострокових зобов'язань. Довгостроковими пасивами фінансується постійна та змінна частини оборотних, необоротні та решта активів. Таким чином, за рахунок згаданих моделей відбувається пошук компромісу, що полягає в оптимізації стабільності залучення фінансових джерел та рівнем їх середньозваженої ціни [4].

Розглянемо, яка модель була притаманною сільському господарству України за останніх три роки за фактичними даними балансів (див. табл.). На основі мінімального відхилення фактичного поєднання джерел фінансування сільськогосподарських підприємств відповідно до вимог тієї чи іншої моделі, наведені дані свідчать, що сільському господарству України впродовж досліджуваного періоду була притаманна консервативна модель обрання джерел фінансового забезпечення.

Загалом стан економіки країни визначається наявністю і розвитком всіх фінансових інститутів (банків, страхових компаній тощо), які за допомогою кредитування сприяють розвитку різних секторів економіки, у тому числі соціальної сфери, надаючи достатній спектр фінансових послуг.

Ідентифікація моделі формування фінансових ресурсів у сільському господарстві України за 2011–2013 рр.

Тип моделі	Аналіз стратегій фінансового забезпечення					
	2011			2013		
	Актив	Пасив	Відхил, %	Актив	Пасив	Відхил, %
Ідеальна	30004,0	39118,9	30,3	43674,7	63301,9	44,9
	25135,1	16020,2	-36,3	46417,1	26789,9	-42,3
Разом	55139,1	55139,1		90091,8	90091,8	
Агресивна	45506,9	39118,9	86,0	73857,3	63301,9	-14,3
	9632,2	16020,2	66,3	16234,5	26789,9	65,0
Разом	55139,1	55139,1		90091,8	90091,8	
Консервативна	55139,1	39118,9	-29,1	90091,8	63301,9	-29,7
Компромісна	50323,0	39118,9	-22,3	81974,5	63301,9	-22,8
	4816,1	16020,2	232,6	8117,3	26789,9	230,0
Разом	55139,1	55139,1		90091,8	90091,8	

У той же час не всі з них задіяні нині через нерозвиненість і обмежене коло обслуговування. Нестача інвестицій і величезна потреба в них з боку малого і середнього бізнесу, сільського господарства з одного боку і складна процедура отримання кредиту, високі кредитні ставки банків, небажання кредитних організацій працювати з сільськогосподарськими підприємствами

(високий рівень ризику діяльності, недостатнє заставне забезпечення кредиту) з іншого зумовили необхідність розвитку в країні сільсько-господарської кредитної кооперації як інституту, що вирішує проблему доступного і дешевого кредиту.

Накопичений світовий і вітчизняний (дореволюційний і в роки «Непу») досвід (Німеччина, Канада, США), а також досвід країн з перехідною економікою (Польща, Румунія, Литва, Болгарія) доводять, що проблема доступного кредитування сільськогосподарських підприємств успішно вирішується за допомогою кредитної кооперації, зокрема кредитних спілок.

Основними перевагами кредитних спілок порівняно з банками є надання можливості отримання кредитних ресурсів тим сільськогосподарським підприємствам, які не мають доступу до кредитів банків внаслідок відсутності ліквідної застави, напрацьованої кредитної історії, підтверджень ефективності операційної діяльності, складності підготовки значної кількості документів, необхідних для отримання банківської позики, тривалості прийняття рішення банку про надання кредиту, високих банківських відсотків за кредитами тощо.

За оцінками Національної асоціації кредитних спілок України (НАКСУ), нині в Україні існує 782 кредитних спілки, які набули в Держфінпослуг статусу фінансової установи та внесені до Державного реєстру фінансових установ [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що в Україні є всі передумови для розвитку кредитної кооперації, основні з яких – поступове збільшення реальних доходів сільськогосподарських підприємств, інтенсифікація ділової активності та кредитоспроможності населення, а також збільшення потреби у фінансових ресурсах.

Пріоритетними напрямками удосконалення подальшого розвитку кредитної кооперації є: розширення можливостей кредитних спілок щодо кредитування сільськогосподарських підприємств відповідно до їх потреб, а також іпотечного кредитування; активізація діяльності кредитних спілок у напрямі підтримки сільськогосподарських підприємств для забезпечення виконання державних і регіональних програм соціального та економічного розвитку відповідних територій; визначення місця і ролі об'єднаних кредитних спілок та кооперативних банків у системі кредитної кооперації і внесення відповідних змін до законодавства, що регулює їх діяльність.

Успішний розвиток кредитування, незалежно від того, хто виступає в ролі кредитора, – чи це банк або кредитна спілка, чи це державна фінансова установа, – неможливий без механізму забезпечення повернення кредиту за умови дотримання прав кредиторів та позичальників. Розуміння отримувачем кредитних ресурсів невідворотності відповідальності в разі порушення умов кредитної угоди є своєрідним спонукальним елементом до вжиття останнім всіх заходів щодо вчасного їх повернення. Маючи підґрунтям впевненість у своєчасному поверненні раніше наданих позик, відбувається стимулювання кредитної установи до збільшення нею обсягів кредитування та оптимізації умов надання кредитних ресурсів.

Наразі одним із визначальних елементів удосконалення механізму

кредитування є стягнення суми позики через предмет застави або інше альтернативне джерело забезпечення кредиту. Насправді питання застави нині вирішується власниками підприємства шляхом застави переважно їх особистого майна, яке за вартістю можливо й не покриває суми позики, але є ефективним стимулом її повернення. Така ситуація є характерною, насамперед, у країнах з ринковою економікою.

Однак формальність видачі кредиту за умови оформлення майна в якості застави не завжди гарантує те, що сума позики буде повернена з найменшими втратами у визначений термін, а реалізація предмета застави зможе компенсувати борг позичальника перед кредитором з максимальною економічною вигодою.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Фактично проблема фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств може успішно вирішуватися за допомогою кредитної кооперації. Вона задовольняє потребу в кредитних ресурсах тих сільськогосподарських підприємств, які не мають доступу до кредитів банків внаслідок відсутності ліквідної застави, складності підготовки значної кількості документів, необхідних для отримання банківської позики, тривалості прийняття рішення банку про надання кредиту, високих банківських відсотків по кредитах тощо. І тому в цьому випадку важливою передумовою ефективного функціонування механізму застави є створення системи реєстрів, яка б задовольняла вимоги прозорості, повноти (за рахунок обов'язковості для внесення в неї інформації під час здійснення відповідних операцій купівлі, продажу, оренди, застави) та надійності (гарантування відповідальності організації-утримувача за достовірність та повноту наданої інформації).

Список літератури

1. Гмиря В.П. Особливості фінансово-кредитного механізму фінансування сільськогосподарських підприємств Черкаської області / В. Гмиря // Інноваційна економіка. – 2012[29]. – №3. – С.249 – 252.
2. Гудзь О.Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : монографія / О.Є.Гудзь. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 578 с.
3. Історія кредитного руху в Україні [Електронний ресурс] / Петро Козинець // Україна фінансова. – 2008. – Вип.1. – Режим доступу. <http://who-is-who.com.ua/book/kreditspilki2008.html>
4. Ковалев В.В. Финансовый анализ / В.В. Ковалев// – Финансы и статистика. – 1998. – С. 200.

Рассмотрены вопросы поиска экономически обоснованного направления финансового обеспечения деятельности сельскохозяйственных предприятий в экономических условиях современной Украины, что приобретает особую остроту. При этом внимание концентрируется на сложности получения сельскохозяйственными товаропроизводителями кредитных ресурсов, которые значительно улучшали бы состояние отрасли. Но банковская система предъявляет ряд требований, которые иногда предприятия не

могут удовлетворить. Поэтому более приоритетными в вопросе предоставления средств во временное пользование становятся кредитные сообщества.

Финансовое обеспечение, модели финансового обеспечения, источники финансирования сельскохозяйственных предприятий, кредитование, кредитная кооперация.

The problem of searching an economically feasible area of financial support of agricultural enterprises activity in the economic conditions of modern Ukraine gains popularity. At the same time, attention focuses on the difficulty of obtaining credit resources by agricultural producers, which will significantly improve the state of the industry. But the banking system imposes a number of requirements, which sometimes the company can't meet. Therefore, more priority in provision of financial resources for temporary use became credit communities.

Financial support, financial security models, sources of financing of agricultural enterprises, crediting, credit cooperation.

УДК 368:633/635

АГРОСТРАХУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

**О. М. Залетов, кандидат економічних наук
Президент Ліги страхових організацій України**

Досліджено сучасний стан ринку страхування сільськогосподарських культур в Україні та світі. Сформовано пропозиції щодо підвищення продовольчої безпеки держави на основі агрострахування. Запропоновано заходи з удосконалення страхування сільськогосподарських ризиків з державною підтримкою та напямки реформування ринку агрострахування.

Страхування сільськогосподарських культур, продовольча безпека, страхова компанія.

Згідно з даними глобального дослідження аналітичного агентства Economist Intelligence Unit, яке представило звіт «The Global Food Security Index», у 2014 році Україна опустилася на п'ять позицій - до 52-го місця в глобальному рейтингу продовольчої безпеки. Якщо торік міжнародні експерти поставили нашій країні 58 балів зі 100, то в 2014 р - 56,4 бала. Позначається погіршення цінової доступності продовольства – понад 50 % свого доходу українці витрачають на їжу. При цьому 99,9 % живуть за межею бідності [1].

© О.М. Залетов, 2014